

PWN-Brief

Pastoraat voor woonwagenbewoners, Sinti en Roma in Nederland

Emmaplein 19 B, 5211 VZ 's-Hertogenbosch

nummer 21 - december 2012

Een Romafamilie op vakantievierdaagse in Vught, een initiatief van de gemeenschap Eleousa (locatie ZIN) van de fraters van Tilburg. Bert Koolen is een van de gastheren. Foto: Lex van der Poel, 2011

PostNL
Port betaald
Port Payé
Pays-Bas

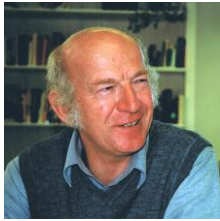
Een brug tussen parochie- en burgergemeenschap / 3

Nieuwe brochure Ten dienste van / 4, 5
Woonwagenbewoners, Sinti en Roma in de samenleving

Presentie is méér dan alleen aanwezig zijn / 6, 7
Verslag van De dag van de intermediairs

Medewerkenden van het landelijk bureau PWN per 1 september 2012

Even kennismaken met ...

Jan van der Zandt m.s.c. is landelijk woonwagenpastor van het PWN, coördinator van de Stichting Mgr. Bekkersfonds, de Stichting Media PWN en het Romaproject.

Met ingang van 1 september jl. is **Irene Hendriks** (r.) verbonden aan het secretariaat van het PWN. Heeft u vragen van administratieve aard, dan kunt u haar wekelijks bereiken op donderdag tussen 9.00 en 15.00 uur.

Diaken **Matthijs van Rooij** (l.) en broeder **Jan Klein Overmeen**, houden zich bezig met het rubriceren, archiveren en waar het kan opruimen van het omvangrijke archief van het PWN en de verschillende instellingen. Daarnaast vormen zij een denktank met de landelijk pastor over de toekomst van het woonwagenpastoraat.

Als publiciteitsmedewerkster is **Hélène van Hout** vanaf 1 september verbonden aan de Stichting Media PWN, onder meer voor de uitgaven van de nieuwsbrieven en brochures. Uitwisseling en samenwerking vindt plaats met pastoraal werker **Jan Geurts** (r.), die tevens de landelijk pastor mede ondersteunt in de ontwikkelingen binnen het landelijke woonwagenpastoraat.

In memoriam zr. Margaret Lammerts (1926-2012)

Daadkracht voor de meest kwetsbaren

Op 3 augustus 2012 overleed zr. Margaret Lammerts, lid van de Congregatie Zusters van Liefde te Schijndel. Zij zette zich gedurende haar leven integer en daadkrachtig in voor de meest kwetsbare mensen. Emancipatie was haar drijfveer, gerechtigheid het doel en haar basis een onwankelbaar godsvertrouwen. Zij was warmhartig, sociaal en oprecht belangstellend voor anderen, waaronder de bevolkingsgroepen woonwagenbewoners, Sinti en Roma. Zr. Margaret Lammerts was bestuurslid van het PWN gedurende de periode 1994-2007. Geen enkele vergadering werd door haar overgeslagen. Zij is 86 jaar geworden.

Het bestuur en de medewerkers van
het PWN,
de Stichting Media PWN
en het Mgr. Bekkersfonds
wensen u
gezegende kerstdagen
en alle goeds in het komende jaar!

Het PWN slaat een nieuwe weg in

Een brug te zijn tussen parochie- en burgergemeenschap

Het PWN kent als doel, zoals in de beleidsnota 2011-2016 van de instelling staat omschreven, ‘te bevorderen en te ondersteunen dat het pastoraat onder woonwagengewoners, Sinti en Roma in samenspraak met hen zelf vorm krijgt in de parochies waartoe zij behoren’. Over de laatste jaren echter vindt er in de parochies in Nederland een verandering plaats: kleinere parochies worden op grote schaal samengevoegd. Het PWN volgt dit proces op de voet en waakt ervoor dat de pastorale zorg voor woonwagengewoners, Sinti en Roma in de vergrote parochies alleen nog maar een agendapunt is en afstandelijker wordt. Intermediairs, mensen die dicht bij dit proces van verandering staan, kunnen hierbij van twee kanten een rol spelen. Een intermediair is iemand die op de hoogte is van de achtergronden van de woonwagengewoners, Sinti en Roma en ook met het reilen en zeilen in de parochie en de burgergemeenschap om daartussen een brug te zijn.

Zr. Ulrike Braun, intermediair voor woonwagengewoners en Roma in Utrecht.

Diensten verlenen

Er zijn verschillen tussen de wereld van mensen van nomadische afkomst – of van vroegere reizigers die al rondtrekkend de kost verdienden – en die van burgers in een sedentaire samenleving, waarvan de parochie deel uitmaakt. Beide groepen kennen een eigen levensstijl die niet altijd met elkaar correspondeert. En toch dienen ze met hun verschillende achtergronden in onze huidige samenleving samen op te trekken. Dit vraagt begrip en respect voor elkaar, vriendelijke omgangsvormen, geduld, verdraagzaamheid en samenwerking. Op verschillende manieren kunnen intermediairs hierbij diensten verlenen. De een zorgt ervoor dat het parochieblad op een woonwagenlocatie wordt bezorgd en maakt hier en daar terloops een

praatje. Een ander die diaconaal werk verricht, brengt zieken en ouderen een of meerdere bezoeken, of staat mensen bij bij scharniermomenten als doop, eerste communie of overlijden.

Soms kan het intermediairschap heel intensief en maatschappelijk geïntendeerd zijn. Dit kwam vooral tot uiting op de landdag van het PWN op 23 oktober jl. (zie ook pagina 6 en 7). Intermediairs die zich al jaren volgens de presentiemethode inzetten, spraken over hun steun aan bijvoorbeeld het emancipatieproces van Romavrouwen. Of over het bewerkstelligen – niet altijd tot vreugde van ambtenaren – van de renovatie van een verwaarloosd woonwagencentrum binnen de gemeente. Waar de een zich bezighoudt met belangenbehartiging voor de Sinti, biedt de ander juridische hulp voor Roma met geen of ongedige identiteitsbewijzen.

Op zoek naar intermediairs

Intermediëren is dan ook de boodschap van het PWN en het beleid voor de komende jaren. Om deze aanpak verder gestalte te kunnen geven zijn er meer 'deskundigen' nodig die bereid zijn op vrijwillige basis een vorm van intermediairschap op zich te nemen. Daarom doet het PWN een beroep op parochies die een woonwagencentrum of in huizen woonachtige Roma en Sinti in hun midden hebben, om mee te helpen mensen te zoeken die een dergelijke taak op zich willen nemen. Een studente aan de faculteit van de Universiteit voor Theologie van Tilburg en Utrecht zal tijdens haar masteropleiding dit thema nader onderzoeken en zo een wetenschappelijke bijdrage leveren aan de invulling van deze vorm van dienstverlening. ■

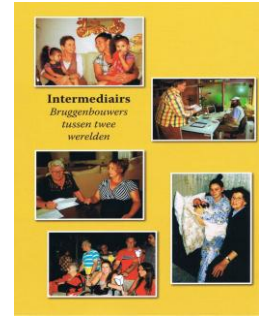
Wilt u meer informatie of het beleidsplan 2011-2016 bestellen (gratis), bel of schrijf met het PWN, Emmaplein 19 b, 5211 VZ 's-Hertogenbosch. Tel. 073-6921399, pwin@telfort.nl

Een nieuwe PWN-brochure over intermediairs

Ten dienste van

Woonwagengewoners, Sinti en Roma in de samenleving

Een halve eeuw geleden kenden we in Nederland een speciale pastorale zorg voor woonwagengewoners, Sinti en Roma. Het was in de tijd dat er nog voldoende priesters, aalmoezeniers en religieuzen ter beschikking waren. In die categoriale zorgtijd verleenden het bijzondere maatschappelijke werk, het onderwijs en het welzijnswerk optimaal diensten aan deze bevolkingsgroepen die kampten met achterstanden op het gebied van onderwijs, wonen, werk en welzijn. In de afgelopen vijftig jaar, sinds de woonwagenwet van 1978 die inhield dat de grote woonwagencentra moesten worden gedeconcentreerd, vonden er zowel maatschappelijk als kerkelijk veranderingen plaats, waarbij de pastorale zorg zo goed en zo kwaad werd vervangen door het reguliere parochiepastoraat. Sinds de opheffing van deze wet in 1999 bestaat er helemaal geen categoriaal werk meer, ook niet in het pastoraat.

In de serie brochures **Donkere dagen** *Uit het leven van Sinti, Roma en woonwagengewoners* (2009), **Van pater tot parochie** *Een eeuw woonwagepastoraat in Nederland* (2010) en **Van alle tijden** *De Roma zoekend naar houvast in Kerk en samenleving* (2011) gaven we een inkijkje in de geschiedenis en de leefwereld van de drie bevolkingsgroepen woonwagengewoners, Sinti en Roma. Immers: kennis hebben van en vertrouwd zijn met de achtergronden en leefwijze van deze ‘nieuwe mensen’ kweekt meer begrip voor hun anderszijn, vergemakkelijkt de toenadering tot hen en versterkt de onderlinge verhoudingen.

De weg kwijt

In onze huidige tijd worden alle woonwagengewoners, Sinti en Roma, ook diegenen die in een achterstandspositie verkeren of zich met moeite staande kunnen houden, geacht hun weg door het woud van wetten en regels in de Nederlandse Kerk en sedentaire samenleving zelfstandig te vinden. Het doelgroepenbeleid is opgeheven, ieder krijgt een gelijke behandeling. Dat is mooi voor de mensen die zelf oplossingen voor hun problemen vinden, maar zij die de weg kwijt zijn of het spoor bijster, zijn minder goed af. De beleidsmakers houden er vaak geen rekening mee dat achterstanden zo groot kunnen zijn dat er een behoorlijke kloof gaapt tussen de dienstverlener en de cliënt, met versterking van vooroordelen, miscommunicatie en afstandsvergroting tot gevolg.

De weg van de barmhartigheid

‘Dit is de weg van de barmhartigheid: ik trek een eindje met je op, juist in tijden als het – om wat voor reden dan ook – niet goed met je gaat, net zolang tot je weer op eigen benen kunt staan.’

Nelly van de Ven, intermediair, 2012

Dienstbaar zijn

De nieuwe uitgave **Ten dienste van Woonwagengewoners, Sinti en Roma in de samenleving** beschrijft de inzet van religieuzen, pastores, diakens en vrijwilligers in hun specifieke werk als bemiddelaars, als zogenoemde intermediairs. Vooral de vroegere aalmoezeniers, de ‘paters’ vanuit orden en congregaties, stelden zich door hun pastorale en diaconale nabijheid in dienst van de reizigers. Later, bij de overgang van de grote woonwagenlocaties naar de kleinere subcentra, boden vooral vrouwelijke religieuzen, diakens en contactpersonen hun diensten aan.

In het tweede hoofdstuk wordt aan de hand van **de zeven lichamelijke** en **de zeven geestelijke werken van barmhartigheid** de zorg voor elkaar beschreven. Hierbij komt de noodzaak naar voren van het dienstbaar zijn aan mensen die lijden onder de veranderingen van levensstijl, woonvorm, taal en cultuur en die zich moeten aanpassen aan de gewoonten en gebruiken van het land, de streek, de plaats of de parochie waar ze nu wonen.

Dienstverlening

Net als de voorgaande uitgaven van het Pastoraat Woonwagengewoners in Nederland heeft de brochure **Ten Dienste van Woonwagengewoners, Sinti en Roma in de samenleving** als doel aandacht te vragen voor de pastorale en diaconale zorg voor de drie relatief kleine bevolkingsgroepen woonwagengewoners, Sinti en Roma in Nederland.

Het doel van deze brochure is dan ook een dienstverlening te bewerkstelligen tussen groepen mensen in de dagelijkse omgang met elkaar. Bruggenbouwers tussen twee werelden. Voor dit werk zijn contactpersonen, intermediairs, nodig met een speciaal charisma, voldoende deskundigheid, ervaring en inlevingsvermogen. Zij staan tussen de woonwagengewoners, Sinti en Roma – die in een moeilijke positie verkeren – en de burgersamenleving in, met als doel het tij voor de sociaalzwakkeren te keren, zodat zij weer op het juiste spoor geraken.

Het doel van deze brochure is dan ook een dienstverlening te bewerkstelligen tussen groepen mensen in de dagelijkse omgang met elkaar

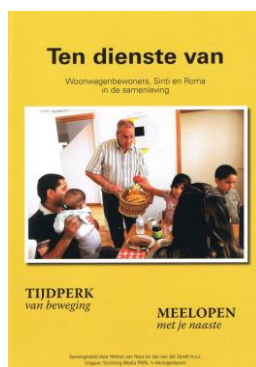
De brochure maakt duidelijk dat het van de intermediairs maar ook van reguliere arbeidskrachten een soms intensieve en niet altijd even gemakkelijke dienstverlenende begeleiding vraagt. Niettemin wordt de hoop uitgesproken dat meer contactpersonen zich voor dit buitengewone werk voor deze buitengewone mensen beschikbaar willen stellen en dat deze brochure hierbij een inspiratie mag zijn. ■

Ondersteunen van dak- en thuislozen in De Blokkendoos, tevens distributiepunt van de Zelfkrant in 's-Hertogenbosch, met links coördinator René Muris.

Ten dienste van

Woonwagengewoners, Sinti en Roma in de samenleving

Een uitgave van de Stichting Media PWN, Emmaplein 19 B, 5211 VZ 's-Hertogenbosch, tel. 073-6921399;

44 pagina's, A4-formaat, rijk geïllustreerd.

Vormgeving: Licis-Vormgeving, Heeswijk

Druk: Wihabo, Geffen

© 2012 - ISBN 978 90 814 0943 8

Bestellen: maak € 5,00 per exemplaar over op bankrekeningnummer 3246.31.219 ten name van de Stichting Media PWN te 's-Hertogenbosch.

Kom naar 's-Hertogenbosch of Zwolle!

Aan de toerustingscursus **Wagenderwijs** kunt u in 2013 deelnemen op **maandag 25 februari** in 's-Hertogenbosch of op **maandag 4 maart** in Zwolle. Daarin zal worden voortgeborduurd op de landelijke studiedag van het PWN op 23 oktober jl., waarin de intermediair centraal stond. Aan de hand van een Schrifttekst en eigen verhalen en ervaringen gaan de deelnemers met elkaar in gesprek over de vraag die ook Jezus stelt: 'Wat wilt u dat ik voor u doe?' Hoe registreren of observeren we? Hoe of waar hebben mensen hulp nodig? Het geheel staat onder leiding van Henk Jongerius o.p. met medewerking van J. Geretzen-Veldhuis uit Zwolle.

Informatie en opgave: j.gerretzen@parochie-thomasakempis.nl

Presentie is méér dan alleen aanwezig zijn

len zijn duidelijk. Wie zijn zij, intermediairs? Geen mensen die ‘zieltjes willen winnen’ maar die goed doen naar hun medemensen. Zij zijn mensen die naar alle betrokkenen vertrouwen wekken. Mensen die zichzelf overbodig kunnen maken.

De aanwezigen konden kennismaken met de alledaagse praktijk van het werk als intermediair. Wim Brouns, Nelly van de Ven en Grietje Nekkers vertelden vanuit hun jarenlange ervaring met dienstverlening aan woonwagengebouwen, Roma en Sinti.

Wim Brouns, oud-hoofdonderwijzer voor Sintileerlingen, liet zien hoe het eigen schooltje in het woonwagencentrum, en dus het onderwijs veel voor de hele gemeenschap betekend heeft. De school in Stein was een bindend element en heeft sterk aan de maatschappelijke integratie voor kinderen bijgedragen. Via de school vond maatschappelijke hulpverlening plaats doordat mensen er geholpen werden met het invullen van formulieren. Het eigen competentiegevoel werd er versterkt door mensen bij te staan en door hen ook zelf zaken te laten regelen. Wim Brouns bracht de presentie-idee treffend onder woorden toen hij zei: ‘Mensen zeggen tegen me: je hebt niet voor ons gewerkt maar met ons geleefd’.

Voormalig woonwagengebouwswerkster **Nelly van de Ven** vertelde veel in de weer te zijn met het benaderen van maatschappelijke organisaties en gemeentelijke instanties. ‘Ik doe deuren open en, als het nodig is, trap ik ze open’. Ze ziet veel machtsuitoefening en merkt op dat autoritair optreden alleen maar

Nadat de vorige landdag vanwege de geringe belangstelling moest komen te vervallen, was het verheugend om een jaar later ruim veertig geïnteresseerden te kunnen verwelkomen. In zijn inleiding begon vicaris **Ton Storcken s.m.a.**, voorzitter van het PWN, met de opmerking dat het niet verwonderlijk is dat het in onze samenleving met de integratie niet zo wil lukken. Het gaat immers om problemen die al eeuwenoud zijn. Tegen deze achtergrond wordt de betekenis van mensen die intermediair wil-

agressie opwekt. ‘Zie de mensen als mensen en luister naar hen’. Het is werk van lange adem. Helpen kan ook betekenen dat mensen, de Sinti in haar geval, geleerd moet worden ook voor zichzelf in te staan. Dat kan bijvoorbeeld betekenen dat excuses weggenomen moeten worden om het er maar bij te laten zitten; om zelf niets te doen. Essentieel is de vertrouwensrelatie, maar deze kan ook heel lastig zijn: ‘Soms word je deelgenoot gemaakt van heel persoonlijke dingen waar je niets mee kunt’. Ook dat is presentie!

V.l.n.r. Grietje Nekkers, Nelly van de Ven, Wim Brouns en gespreksleidster Jeanne Gerretzen

Grietje Nekkers, breed maatschappelijk werkster en onderwijsdeskundige, bracht haar streven naar voren om de emancipatie van vrouwen binnen de Romagemeenschap te bevorderen. De vrouwen worden op welbepaalde manieren voorbereid op hun vrouw-zijn wat bijvoorbeeld kan betekenen:

zwijgen als mannen aan het woord zijn. Haar vraag is dan: hoe kunnen vrouwen sterker, onafhankelijker worden? Dit is vooral ook van belang voor de opvoeding en vorming van kinderen, want door de vrouwen wordt bereikt dat kinderen onderwijs gaan volgen. Vrouwen hebben immers een centrale rol in de opvoeding en vorming van de kinderen. Zo kan ook het (buitenshuis) gaan werken van vrouwen de onderwijsdeelname van de kinderen versterken. Het op huisbezoek gaan, hoort voor Grietje helemaal bij de presentiemethode.

*Bijzondere daden
voor bijzondere mensen
kennen bijzondere krachten*

(naar Luc. 6)

Vertrouwen

Na het beluisteren van deze ‘bijzondere verhalen van bijzondere mensen’ kwam **Jeanne Gerretzen-Veldhuis**, gespreksleidster van de dag, terug op de presentiemethode. In alle drie de verhalen stond de presentiegedachte centraal. Maar wat is presentie nu, hoe zou je het omschrijven? Hoe strookt dit met alle werkzaamheden? Presentie is toch méér dan alleen ‘aanwezig zijn’, er moet ook geholpen worden! Maar ‘je moet er ZIJN, anders kun je niet helpen’. Enkele dingen kwamen naar voren: dat het altijd met je eigen persoon als helper te maken heeft; dat het verschil met helpen op de wijze van interventie vooral gelegen is in het vertrouwen dat gewekt en opgebouwd wordt.

Bezielend leidinggeven

Vervolgens was het de taak van pater **Henk Jongerius o.p.**, dominicaan in Huissen en sinds jaren betrokken bij vormingsdagen vanuit het PWN, om de aanwezigen in te leiden in het thema ‘bezielend leidinggeven’. En op bezielende wijze wist hij de toehoorders daarin mee te nemen! Met Anselm Grün, benedictijns auteur, verwees hij naar de Regel van St.-Benedictus en hoe hierin gesproken wordt over dienend leidinggeven. Degene die leiding geeft is niet in eerste instantie bedacht op het doel, maar gaat allereerst te rade bij de eigen persoon. Dit geldt ook voor de intermediair, die ‘leiding moet kunnen geven aan zichzelf’. Pater Jongerius

omschreef welke persoonskwaliteiten belangrijk zijn, te weten: zelfkennis, levenservaring en wijsheid, de nuchterheid om in te kunnen schatten wat gaande is, bescheidenheid en kunnen luisteren, rechtvaardigheid, behoedzaamheid, godvrezendheid, en ten slotte ‘een vader of moeder zijn’, waardoor je anderen de vrijheid kunt geven om tot zichzelf te komen.

Pater Henk Jongerius o.p. in gesprek met Derka van Rijszen uit Oldenzaal.

Hiermee gaf Henk Jongerius de aanwezigen een praktisch en spiritueel kader om de vragen die vanuit de verschillende gespreksgroepen waren gekomen, beter te kunnen verstaan als het gaat om presentiewerk.

Scherp blijven zien

Hoewel er vele goede dingen over presentie en de presentiemethode gezegd zijn, blijft verdere bezinning hierop nodig. Iemand stelde, met enige verbazing, vast de vooroordelen ten opzichte van mensen die anders zijn, ook bij zichzelf terug te vinden. Een ander riep de wel voor ieder herkenbare vraag op of je als intermediair nooit in conflict met jezelf komt. Om eraan toe te voegen hoe moeilijk dit is. Belangrijk is: wat is het conflict? En hoe houd ik het vol? Kan ik mijn grenzen trekken? Een laatste vraag ten slotte die gesteld werd: wie bepaalt de hulpvraag? Deze vraag laat zien dat het presentiewerk in een bepaalde zin ‘specialistenwerk’ geworden is. Want je moet er als intermediair scherp voor kunnen zien en ‘niet troebel’ (St.-Benedictus). Het vraagt wakker en alert zijn (Anthony de Mello). Goed kunnen luisteren veronderstelt zelfonderzoek; een fase die erg gauw wordt overgeslagen! Met dit in gedachten en met dank aan zowel de organisatie, de sprekers als de aanwezigen werd deze boeiende *Dag van de intermediairs* afgesloten. ■ **Jan Geurts p.w.**

Colofon

De *PWN-Brief* is een viermaandelijks uitgave van het PWN en verschijnt in de maanden april, augustus en december.

Interviews en teksten

Jan van der Zandt m.s.c.
Hélène van Hout
Jan Geurts p.w.

Lay-out en eindredactie

Hélène van Hout

Druk

Drukkerij *Zelfkrant*,
's-Hertogenbosch

Contactadres

Pastoraat Woonwagenbewoners in Nederland - PWN
Stichting Media PWN
Stichting Mgr. Bekkersfonds
Emmaplein 19 B
5211 VZ 's-Hertogenbosch
Tel. 073-6921399
E: pwin@telfort.nl
Meer informatie onder:
www.rkdiaconie.nl

Giften

Een vrijwillige bijdrage om deze *PWN-Brief* te bekostigen stellen wij zeer op prijs en is welkom op bankrekening 12.19.05.101 ten name van het Pastoraat Woonwagenbewoners in Nederland te 's-Hertogenbosch.

Giften voor acute noodhulpverlening ten behoeve van woonwagenbewoners, Sinti en Roma zijn welkom op bankrekeningnummer 12.19.82.742 ten name van de Stichting Mgr. Bekkersfonds te 's-Hertogenbosch.

Het PWN wordt ondersteund door een solidariteitsbijdrage van de gezamenlijke religieuzen in Nederland via de commissie PIN, e.a.

Uitgesproken...

- Nabijheid -

'Nabijheid vind ik zelf de kern van mijn werk. Soms luister ik uren naar verhalen. Vooral de vrouwen vertellen tot in de kleinste bijzonderheden wat ze is overkomen. Ik wil ze vertrouwen geven en een gevoel van zelfrespect. In ieder geval wil ik ze meegeven dat ze niet alleen staan.'

Zr. Ulrike Braun, 2004

- Wie goed doet -

'Willen we in Nederland de integratie van woonwagenbewoners, Sinti en Roma in Kerk en samenleving echt kans geven, dan moeten we openstaan voor hun eigenheid en die een plek geven, ook in de parochie. Het gaat niet in eerste instantie om een goede parochiestructuur, maar om een open, vriendelijke houding van de pastor en de parochianen. Wie goed doet goed ontmoet, ook al zal er veel geduld voor nodig zijn.'

Jan van der Zandt m.s.c., 2010

- Delen -

'Weet u, het Bijbelse verhaal van de wonderbaarlijke broodvermenigvuldiging vertelt niet eens of Jezus zelf wel at van het brood dat Hij brak. Zo gericht was Hij erop dat de anderen genoeg zouden krijgen.'

Sinto Hannes Weiss (1928-2011), 2006

- Tekortschieten -

'Als we mannen, vrouwen of gezinnen in zware problemen iets niet meer mee kunnen geven, dan vind ik dat je als medemens, als Kerk en als samenleving tekortschiet.'

Johan van Gemert, diaken, 2009

- Gelijk -

Mensen zijn elkaars gelijken

Kleur of ras maakt geen verschil

Niemand is de baas over de ander

Hoe graag de macht dat dan ook wil

Uit het gedicht **Macht** van intermediair
Nelly van de Ven, 2012

- Handelswaar -

'Mensen komen bij mij binnen, werk wordt onderdeel van je leven. Dat er een basis van vertrouwen ontstaat, is de beste handelswaar die je hebt.'

Wim Brouns, intermediair, 2012